

Anu Peteri viettää keittiössään Rovaniemen pitkää, pimeää syksyä.

Tältä näyttää nykyajan köyhä.
Tule mukaan elämään vuosi hänen elämäänsä.
Yhdeksän sivun jälkeen sinä pääset siitä pois.

Köyhän vuosi

ILKKA MALMBERG kuvat MARKUS JOKELA

KÖYHÄ EI NÄE NÄLKÄÄ. Hänellä on ruokaa, vaatteita, lämmintä ja läjittäin tavaraa. Hänellä on auto, tietokone, lapsilla kännykät, omat huoneet ja niissä televisiot.

Et silti vaihtaisi osia hänen kanssaan.

Köyhä-sanaa vältellään. Puhutaan vähävaraisista, pienituloisista, toimeentulorajotteisista. Mutta köyhä on vahva ja selvä sana, vaikka ööt, yyt ja äät tekevät siitä vähän ruman.

Anu Peteri on eronnut, ja hänellä on kolme alaikäistä lasta. Hän on köyhä.

ON SYKSY 2007. Pitkään jatkunut noususuhdanne on ehkä jo taitumassa, mutta ajat näyttävät yhä hyviltä. Palkankorotuksista on tulossa tuntuja. Palkansaajat uskovat, että nyt on tullut heidän vuoronsa.

Anun perhe asuu rivitalon päädyssä Rovaniemen Nivavaarassa. Se on aivan turisteille uskotellun Napapiirin lähellä, valju rovaniemeläisen lähiö mutta komeassa maisemassa.

Syyskuinen päivä on pimeä ja masentava, eikä lunta vielä kuulu. Hornetit jylisevät taivaalla.

Talon edessä on polkupyöriä ja mopo. Anu on kotona räkätaudissa. Hän on usein.

Rivitalo-ohuoneistossa on 78,5 neliötä, lapsille omat huoneet. Tosin Anun on nukuttava olohuoneessa. Vuokra on aika kova, 750 euroa, eikä asumistuki kata siitä kuin vähän yli puolet.

”Tätä pidetään liian isona ja kalliina”, hän sanoo.

Asunto on kuitenkin käynyt ahtaaksi. Tavaraa on paljon, pöydillä ja lattioilla. Kaksi isoa marsuhäkkiä vie paljon tilaa. Jättiläishalinalle valtaa yhden sohvaa. Ja jossain on kuivattava pyykki.

Sosiaalilautakunta haluaisi Anun muuttavan Ounasvaaralle kerros- →

taloon, se olisi halvempi. Anu ei halua lasten kanssa sinne, jo yksin siitä syystä, että keskimmäisen lapsen, 12-vuotiaan **Riikan**, on helpompi liikkua täällä pyörätuolillaan.

Anu tuskailee vuokratästen kanssa. Niitä on kertynyt kesäkuusta, kun auto ei eräänä päivänä käynnistynytäkään.

Fiat Tempra on vuosimallia 1996.

Kun on köyhä, elämään ei saisi tulla yllätyksiä. Äkillinen meno kaa-taa kaikki laskelmat.

Pesukoneen hajoaminen, silmälasien katoaminen, tietokoneen pi-neminen, peltivahinko.

Silloin voi kyllä hakea sossusta toimeentulotukea, mutta ei sitä il-man muuta saa.

”Kaikki lapset tarvitsivat lukulasit, mutta en pysty hommaamaan. Omat ovat neljä vuotta vanhat. Saa varoa, etteivät mene rikki.”

Ja ykskaks auto ei käynnisty.

AUTOSSA oli muutakin vikaa.

”Etuakseli ja pystytuet olivat sököinä. Niiiden korjaaminen olisi maksanut tuhansia.”

Anu tunsu pienen autokorjaamon ja yritti sopia pienemmästä re-montista. Jotta voisi ajaa sen verran, että saisi kuljetetuksi Riikkaa. Se onnistui. Laskusta tulikin kohtuullinen: 200 euroa.

Renkaita ei uskalla ajatella. Tähän asti on selvitty vanhoilla, pin-noitetuilla kesärenkailla, mutta Rovaniemelle tulisi talvi minä aamu-na hyvänsä.

”Talvirenkaat on iso investointi. Vanhoissa on vielä jonkinmoiset nastat.”

Ulkona on Kaisan mopo, käytettynä ostettu. Rovaniemellä pitää pystyä liikkumaan.

Kaikki on kaukana, kaupunki on rakennettu Alvar Aallon poron-sarviasemakaavalla sellaiseksi. Yhden sarven haarassa on tämä Ni-vavaara: rivareita, koulu, päiväkotit, Siwa ja Sale.

Keskustaan on kymmenen kilometriä. Kaikilla on auto. Joukkoliik-kenne toimii kovin harvaksen, eikä Riikan pyörätuolilla mahtuisi-kaan bussiin.

Bensaan menee paljon rahaa. Syksyllä 2007 litra maksaa Lapissa peräti 1,20 euroa.

Riikka käy uimassa kaupungin uimahallissa, Kaisan jalkapallojouk-kuella taas on peli Mäntyvaarassa. Joinakin iltoina ajoa tulee satakin kilometriä, kaupungin alueella.

Kaisa on aktiivinen jalkapalloilija ja pelaa RoPSissa maalivahtina. Myös kymmenvuotias **Elias** harrastaa jalkapalloa ja lisäksi sählyä. Onneksi seurakunnan sählykerhossa pelaaminen ei maksa mitään, mutta jalka-pallo maksaa: on vuosimaksuja ja lisenssejä. Varusteitakin tarvitaan: pelipaita, collegepuku, sukat, kengät. Koulun liikuntatunnille pitää hankkia ristikolla varustettu kypärä, 39,90.

Koulukuvat myydään nykyisin paketteina. 25,90. Mukana on pari muotokuvaa ja pikkutarroja, kaverikuvia ja vaiikka mitä. Ne on hin-noiteltu niin, että paketin pilkkominen tulee epäedulliseksi.

Kolmet koulukuvat, ja juuri maksettiin 15-vuotiaan **Kaisan** rippi-kuvat.

Koulu ja urheiluharrastukset tuottavat lisäksi koko ajan pieniä, muu-taman euron maksuja. Retkiä, teatteria, elokuvia, turnauksia. Useim-missa perheissä sellaiset ovat vain pieniä, muistettavia asioita jääkaa-pin ovelsa, mutta kun talous on oikein tiukoilla, voi viisi euroa olla suuri ongelma.

”Ja sitten on oltava muksuille rahaa mukaan, kun ne käyvät peli-matkoilla syömässä.”

Kaisa, Riikka ja Elias leipovat pipareita ja joulutorttuja.

Kaikilla kolmella lapsella on kännykät. Lankapuhelinta ei ole. Telkkarit ovat vanhoja, mutta rippijuhlien vieraat antoivat lahjaksi sen verran, että saatiin digisovitin.

RIIKALLA ON synnynnäinen selkäydinkohju. Hän kävelee vaikeasti sauvoilla, sisällä usein konntaa. Ulkona on oltava pyörätuolissa. Lumen tultua pyörätuolilla ei paljon liikuta, Riikan ulkoilu vähenee silloin entisestään.

Rovaniemellä lapset hiihtävät. Riikkakin voisi hiihtää ladulla hiihtokelkalla, jollaisia muuan suomalainen tehdas valmistaa, mutta kelka on kallis.

”Monta vuotta on lykätty hiihtokelkan hankintaa. Nytkin piti ensin maksaa vuokratästejä.”

Onneksi muille lapsille löytyi kierrätyskirpparilta hokkareita ja muita liikuntavälikkeitä.

”Tosi hieno homma. Nämä kirpparijutut toimivat hyvin.”

Mutta invalidien hiihtokelkkoja ei kierrätyksestä löydy.

ANU MUISTELEE mennyttä kesää.

Kesän 2007 kohokohta oli käynti Pohtimolammen matkailukeskuksessa, joka esitteli toimintaansa. Siellä pääsi saunomaan ja uimaan.

”Ja sitten oli puolen tunnin ilmainen jokiajelu Ounasjoella, kun Arctic Safaris esitteli toimintaansa.”

”Hetken oli ajatukset muualla kuin raha-asioissa.”

Se oli se kesä.

”Olen kesäihminen, ihan selkeesti. Pahin on joulumarraskuu.”

Pitkä sukellus pimeään on alkanut. Anu vaikuttaa masentuneelta.

”Ja se hemmetin tivolikin tulee. Kohta kuuluu kilkat.”

Tivoli viipyy kaksi viikkoa, ja lapset hoppuavat sinne. Pienellä paikakunnalla tivoli on iso asia.

”Viime vuonna saivat muutaman lipun, mutta eivät ranneketta, kuten muut lapset.”

Ja joulukin on tulossa. Santapark on aivan vieressä, saman vaaran rinteessä.

Anu ei selvästikään pidä juhlapäivistä, sillä ne merkitsevät hankintoja. Silloin korostuu, ettei olla samassa asemassa kuin muut, ja lasten on vaikea käsittää sitä.

HORNET JA PYYKKIKONE jylisevät kilpaa.

Kaksi kissaa haahuilee asunnossa. Niille on kissanruokaa ja -hiekkaa suurissa säkeissä. Marsut rapisevat häikeissään.

Sisällä on kuuma. Nuhaista Anua ilmeisesti palelee.

Hän on tukossa ja masentunut, mutta osaa suhteuttaa: on ollut vaikeampiakin aikoja, silloin kun entinen aviomies sairastui psyykkisesti ja terrorisoi perhettä.

”Tämä on kuitenkin vaan semmosta alakuloa, kun vertaa siihen aikaan.”

”Nää on nää kortit, mitkä on jaettu.”

On vaikea tarttua mihinkään, kun koko ajan väsyttää. Pitäisi siivota, pitäisi raivata tiskipöytä. Kertyy pölyä, ja pölystä nuha pahenee. Mutta pahinta on, että on koko ajan ajateltava rahaa. Se stressaa. Varakkuus on sitä, ettei rahaa tarvitse ajatella.

Postiluukusta tunkee koko ajan mainoksia ja kuvastoja. Ja ne luetaan tarkkaan.

Köyhä ajattelee koko ajan rahaa.

KAUPPAAN EI TARVITSE mennä välttämättä ennen kuin loppuviikosta. Maitoa on puolitoista litraa. Sen on nyt pakko riittää. EU-tuesta on jäljellä vielä maitojauhetta. Pakastimessa on ainakin leipää, jogurttia ja juustoa.

”Hyvä haltija toi.”

Postiluukusta tunkee koko ajan mainoksia ja tarjouskuvastoja. Ja ne luetaan tarkkaan.

Haltija on muuan eläkkeellä oleva diakonissa. Hän järjestää perheelle marketista elintarvikkeita, joiden myyntiaika on mennyt umpeen.

”Perjantaina on kaupassa vielä Mammuttimarkkinat, pitäisi olla paljon tarjouksia.”

Illalla on tarkoitus syödä säilykehernekeittoa.

”Eilen oli perunalaatikkoa. Sitä oli pakastimessa. Hyvä haltija toi sitä kerran.”

ÄIDILLÄ ON JATKUVA HUOLI Riikasta. Tytöllä on pahoja migreenikausia, jotka aiheutuvat usein stressistä. Vaikka Riikka on aurinkoinen persoona, muutokset ja vaihdokset laukaisevat helposti pitkän päänsärkyjakson. Riikka ei kerro niistä kenellekään, mutta Anu huomaa kyllä, että tyttöön sattuu. Siksi hän on aina tehnyt kaikkensa, että Riikka välttyisi suurilta muutoksilta, että kaikki sujuisi helposti: koulutaksi hakisi, olisi yhteys kavereihin, kivaa tekemistä.

Riikan sairauden vuoksi Anun työura loppui alkuunsa. Nuorempana hän kävi ammattikoulua ja oli työharjoittelussa ompelimoissa, mutta se jäi kesken, kun Riikan migreenit alkoivat pahentua. Hän jäi kotiin omaishoitajaksi.

Anu näyttää muovisalkkua, jossa on paljon lokeroita ja niissä papereita, todistuksia, kirjeitä ja selvityksiä.

Tässä köyhän hommassa on osattava anoa, valittaa, tehdä selvityksiä ja perustella. Anu osaa. Hän on hyvä kirjoittamaan ja pitämään laumansa puolta kuin naarasleijona. Mutta nyt äitileijona oli väsynyt ja nuhainen.

ENNEN VANHAAN kouluissa kerättiin tavaraa rajaseudun lapsille. Nykyisin rajaseutu on missä vain, usein suurten kaupunkien lähiöissä.

Anu on jo toisen sukupolven köyhä. Hän on yksinhuoltaja-karjakkon lapsi. Anu ja hänen äitinsä asuivat eteläisessä Suomessa milloin missäkin, muuttivat kartanosta toiseen työn perässä.

Miten Anun lasten käy? Periytyykö köyhyys?

Tutkija **Mikko Niemelä** Kelasta antaa toivoa. Tilastojen valossa Suomi on vielä pysynyt avoimena yhteiskuntana, jossa on yhä liikkuvuutta ylös- ja alaspäin, kiitos meikäläisen koulutusjärjestelmän. Esimerkiksi Yhdysvalloissa köyhien joukkoon syntynyt pysyy köyhien joukossa paljon todennäköisemmin kuin meillä.

Mutta Niemelä muistuttaa, että köyhän perheen lapsien riski päätyä köyhiksi on meilläkin kaksinkertainen muihin lapsiin verrattuna.

LOPPUSYKSYSTÄ 2007 kirjoittaa **Osmo Soininvaara** Suomen Kuvalehdessä, että tuloerot ovat kasvaneet nyt 1970-luvun alun tasolle. Silloin köyhiä olivat etupäässä eläkeläiset ja pienviljelijät. Varsinkin jälkimmäiset ovat kadonneet, ja tilalle on tullut kaupunkiköyhyys.

Mutta pienviljelijät saivat sentään osan elannostaan omasta maatilasta ja parista lehmästä. Pientilalla pystyi elämään ajoittain vaikka kokonaan ilman rahaa. Kulut olivat nykyaikaan verrattuna vähäiset.

”Harva Suomessa on yhtä pientuloinen, kuin kansa oli keskimäärin 1950-luvulla. Viisikymmenluvulla lasten oli normaalia tulla kouluun

→

Elias
odottaa
jouluu.

nuhruisissa vaatteissa, mutta nyt sellainen lapsi joutuisi luokkatoveriensa kiusaamaksi. Silloin pärjäsi ilman puhelinta ja autoa, koska muillakaan ei niitä ollut, kauppaan pääsi kävellen, ja bussit kulkivat.”

Soininvaaran ajatus on, että köyhä on se, jolla ei ole varaa osallistua vallitsevaan elämänmuotoon.

Marraskuun lopulla Helsingin Sanomat kertoo, kuinka tuloerot ovat revenneet ja Helsingissä on tällä hetkellä köyhiä – kappas vain – Rovaniemen verran.

JOULUN ALLA alkaa tapahtua. Anulta tulee sähköposti:

”Katastrofitunnelma lähenee.”

Toimeentulotuki on evätty.

On hyviäkin uutisia: odotettu hiihtokelkka on vihdoinkin tullut, ja se maksoi paljon, yli 900 euroa. Millähän sekin maksettaisiin?

Varsinainen uutinen on kuitenkin se, että Anu on alkanut seurustella vanhan perhetutun **Tuomaksen** kanssa. Suhde on edennyt ripeästi, ja Anu kirjoittaa, että he muuttaisivat oitis yhteen ja menisivät naimisiin, mikäli saisivat rahaa uuden asunnon vuokravakuuteen.

Anu on hakenut täydentävää toimeentulotukea vuokravakuutta varten, mutta turhaan. Auton huoltolasku (205 euroa) otettiin sentään huomioon, koska Riikan kuljettamiseen tarvitaan välttämättä omaa autoa.

JOULUKIN VÄIJYY ihan lähellä. Anu yrittää piilotella lapsilta leluvastoja

”Suomessa kaikkien aikojen kulutusjuhla”, otsikoi lehti.

Isossa kuvassa ostellaan hopean ja valkoisen väristä joulukrääsää. Ne ovat nyt joulun muotivärejä.

”Lapset kiskoivat komeron ylähyllyltä joulukoristelaatikon. Tympäisee, koti on kuin Santapark-huviluola. Ensimmäiset leluvasto-

lensivät roskikseen”, Anu kirjoittaa ja sanoo, että haluaisi jättää joulun väliin.

”Lapsille on yhtä piinaa joululoman jälkeen palata kouluun, kun ainoat joululahjat ovat olleet kalsarit pojalle ja pitkikset tytöille ja joku halpa lelu, joka menee heti aattoiltana rikki. Toiset kerskaa sitten elektroniikka-venpeleillään ja mä saan pitkän aikaa lohdutella itkuisia muksuja.”

Lopuksi Anu lähettää menolaskelman marraskuulta. Ruokaan on mennyt 292,45 euroa, bensaan vähän yli 200 euroa, lasten vaatteisiin satanen, kännykkään rästeineen 134 euroa, vapaa-aikaan 13,28.

ENÄÄ KUUSI PÄIVÄÄ JOULUUN, mutta Rovaniemellä ei lumi vielä riitä peittämään mättäitä eikä varpuja.

Oven avaa tämä Tuomas, josta Anu kertoi, – maastohousut ja Lapland Rally -pusakka. Hän tulee samalla avauksella ulos tupakalle.

Sisältä huokuu paksu, kuuma ilma. Eteinen on täynnä kenkiä. Viiden hengen perheessä on nykyisin helposti viidetkymmenet jalkineet, eikä se kerro mitään rikkaudesta tai köyhyydestä. Enää ei eletä niitä aikoja, jolloin köyhän lapset jäivät kenkien puutteessa pirttiin. Kiinalaisia tossuja saa muutamalla eurolla.

Kissoja on nyt kolme. On tullut pentuja, joista yksi pidettiin.

Tavaraa on nyt enemmän, koska Tuomas on osittain muuttanut asuntoon – olohuoneeseen on levitetty kaksoissänky. Tuomas sanoo, ettei kaikkia tavaroita pystynyt vielä tuomaan.

”Riikka ei mahtuisi liikkumaan pyörätuolilla.”

Ulkona on pimeä. Anu vaikuttaa väsyneeltä. Kaamos painaa.

Anu näyttää pettyneenä sossun epävävää päätöstä: auton vaihtoon ei tulisi rahaa.

Fiat ei läpäisisi enää katsastusta. Eilen putosi äänenvaimennin, ja se on nyt klemmareilla kiinni.

ANU JA TUOMAS käväisivät kaupassa alakuloisessa pienessä Salessa, sillä Eliaksella on seuraavana päivänä koulussa pikkujoulujuhla. Tarvitaan sipsejä ja limsaa. Edellisellä viikolla oli parit syntymäpäivät. Lahjat maksoivat yhteensä 13 euroa.

Anu on yhä nuhassa. Hänellä on astmaa. Ja vanhin tytär Kaisakin oli illalla terveysasemalla saatuaan ankaran krampin futistreeneissä.

Kaisa on lähdössä ulos. Ennen sitä hän muistaa tärkeän asian.

Netissä on kerrottu, että Tokio Hotel tulee huhtikuussa Helsinkiin. Lippuja saa vielä.

”Äiti, pliis. Pliis! 50 euroo.”

Kaisa ehdottaa, että hän voisi olla jonkun sukulaisen luona yöttä. Tosin niitä ei Helsingissä ole. Mutta kaikki on suunniteltu kaverien kanssa. Mentäisiin yöjunalla.

”Jooko, äiti?”

Anu ei sano suoraan ei, mutta muistuttaa, että he ovat köyhiä kuin kirkonrotat. Kaisan mentyä Anu kertoo, että sama juttu on kuultu usein aiemminkin. Helsingissä on aina jokin bändi. Ja joskus joku kaveri on oikeasti sinne päässytkin.

Kaisa palaa sanomaan, että liput pitää varata nyt tai ne menisivät.

Olohuoneen nurkkaan on ilmestynyt lahjasäkki. Eläkkeellä oleva diakonissa on tuonut lapsille joululahjat. Kinkku on paistettu eilen.

Pöydällä on pieni tekokuusi, oikea ei sisälle mahtuisikaan.

VIHDON JOULU ON OHI. Anu kirjoittaa olevansa hyvin huolissaan Riikan päänsärystä, joka on vaivannut jo pari viikkoa. Pirteä ja iloinen tyttö on nyt haluton ja väsynyt.

Joulupäivänä Anulla oli kuristava olo. Hänestä tuntui, että he olivat yksinäinen perhe. Ei ollut sukulaisia eikä ystävperheitä.

”Mä en edes uskalla ajatella, kuinka kauheaa joulun lapsettomalle yksinäiselle”, hän kirjoittaa.

Suomalainen köyhyys on usein eristäytymistä keskuslämmitettyyn kotiin, sillä joka paikassa maksaa. Elämä ei ole piazzolla eikä rantabulevardeilla, ihan ilmastoyöstä. Keskiolutbaareissa tapaisi ihmisiä, mutta niissä Anu ja Tuomas eivät käy. Jää siis televisio.

Joulukuussa meni bensaansatosen verran ja ruokaan 170 euroa. Elias sai talvikengät (39,90 e) ja joululahjan: Bionicle-Lego-ukko vaaloilla (22,90 e).

PRESIDENTTI Tarja Halonen puhuu köyhyydestä uudenvuodenpuheessaan. Hän on huolissaan eriarvoistumisesta ja erityisen huolissaan köyhyyden periytymisestä.

Miten Kaisan, Riikan ja Eliaksen käy?

Riikan migreenikohtaukset jatkuvat, ja hän joutuu välillä olemaan poissa koulusta.

Jalkapalloilija-Kaisan selkä on yhä kipeä. Hän jonottaa nyt magnetitukuvaukseen, ja jono on kuuden kuukauden mittainen.

Riikka otetaan sairaalaan tutkimuksiin. Elias köhii flunssaisena. Tuomasin on kuumeessa, ja Anu kertoo löyhittäneensä parvekkeen ovea helpottaakseen miehen oloa.

Sosiaalitoimisto ei ollut suostunut osallistumaan hiihtokelkan eikä autonvaihdon kustannuksiin. ”Rovaniemen sossun voisi räjäyttää taivaan tuuliin”, Anu kirjoittaa.

Anu ja Tuomas ovat saaneet tarpeekseen Rovaniemestä. He muuttaisivat Ouluun.

MAALISKUUN PUOLIVÄLISSÄ tulee sähköposti, jossa Anu kertoo, että he ovat panneet toimeksi. Olivat käyneet Oulussa, samalla kun Riikalla oli siellä hoitojakso.

He ovat tehneet vuokrasopimuksen. Kämpä on Meri-Toppilassa, 4h + keittiö + sauna. Vuokra 695 euroa. 87,5 neliötä.

Saton toimistossa oli hieno palvelu. Neuvoivat hakemaan sossusta muuttoavustusta ja vuokravakuutta, joka on 1 000 euroa.

Muutto on kesällä. Kuljetus maksaisi 430 euroa.

Satossa tehtiin Kelalle ja sossuun paketit eli monistettiin vuokrasopimus ja liitteet. Lisäksi Anu ja Tuomas saivat avaimenperiä, kännykörüja ja patakintaat.

KEVÄTTALVELLA Rovaniemi näyttää ihan toiselta. Hangesta hiejastuu kirkas auringonpaiste, joka painaa silmät sirrilleen.

”Missähän on aurinkolasit?” Tuomas pohtii tullessaan samalla ovenavauksella ulos tupakalle. ”Kadonneet kai kuten kaukosäädinkin.”

Sisällä Anu on nuhainen ja väsynyt.

Riikka ja Anu kävivät eilen kokeilemassa Riikan uutta hiihtokelkkaa. Tyttö oli innoissaan ja hiihti Lammassaareen, jonne on vajaan kilometrin tasainen latu. Kelkka vaatii kunnon ladun.

Kelit ovat upeat, mutta Anu ei hiihtänyt vaan käveli vierellä. Jossakin on kyllä vanhat murtsikat. Hän on aikoinaan harrastanut kilpahiihtoa, luistelumaratoneja, jopa jääkiekkoa. Tuomas ei hiihdä.

Sossu on vaatinut lisää liitteitä hiihtokelkasta ja autosta. Muuttoavustuskin on tiukassa.

Lopulta Rovaniemen sossusta tulee myönteinen päätös: Riikan kuljettamiseen sopivan käytetyn auton hankintaan 50 prosenttia ja hiihtokelkkaan 25 prosenttia.

ANU JA TUOMAS ovat innostuneita Oulusta. He ovat käyneet jo katsomassa heille luvattua asuntoa.

”Siellä oli afrikkalaisia. Eivät osanneet kieltä.”

Anu luettelee Oulun ihanouksia: Bussit kulkevat puolen tunnin

→

Elias ja Anu muuttomylläkän keskellä uudessa kodissa.

Kaisa tahtoo kavereiden kanssa konserttiin Helsinkiin. Sinne tulee Tokio Hotel. ”Äiti, pliis. Pliis! 50 euroo.”

välein, ja ne ovat matalalattiabusseja. Riikka pääsee Tervaväylän erityiskouluun, joka on hänelle tuttu paikka.

Tuomas sanoo ottavansa mukaan vain telkkarin ja omat vaatteet. Hän muistelee, kuinka aikoinaan poikamieskämppäänsä muuttaessaan oli käynyt vain hakemassa sohvan ja videot osto- ja myyntiliikkeestä.

Nyt on päätetty, että Kaisa jää Rovaniemelle. Hän hakisi asuntola-paikkaa ammattilukiosta. Kaisa on hyvin innostunut talonrakennuslinjasta ja aikoo pyrkiä sille. Samalla kun opitaan alaa, siellä käydään lukiota ja kirjoitetaan neljän vuoden päästä ylioppilaaksi.

Ja ammatti olisi silloin jo valmiina.

Jalkapallokin pidättelee Kaisaa. RoPSia hän ei jätä.

JÄÄDÄÄN ODOTTELEMAAN muuttoavustusta. Sitä on haettu Rovaniemeltä.

”Se on vaan järjestelykysymys”, Tuomas sanoo.

”Jos ei tule, niin Oulun sossuun koko nippu”, Anu sanoo. Hän on pettynyt ja kyllästynyt riiteltyyn Rovaniemen kanssa.

”Se on vaan järjestelykysymys”, Tuomas sanoo taas.

Nyt uskotaan muutokseen.

Eikä Rovaniemeä jäätäisi kaipaamaan. Ei jää paljon kavereitakaan.

PELAAJAMAKSUT tulevat yllättävän kalliiksi. Kaisan 300 euron vuosimaksu nousi jo 420 euroon. Jääkiekkoon verrattuna se ei tietysti ole mitään.

Riikan uudesta uimaseurasta on tullut lasku: 68 euroa, koko kaudesta. Harjoituksia on kahdesti viikossa, joista toinen jumppaa. Se ei ole kallista.

Eliaksen jalkapalloseuran joukkueenjohtajalta on tullut karhukirje. Pojasta olisi pitänyt maksaa keväältä 110 euroa ja kuukauden kuluttua toiset 110 euroa, vaikka Elias pelasi RoPSissa enää vain kaksi kuukautta. Anu ryhtyy kirjeenvaihtoon RoPSin johdon kanssa:

”Urheiluseuroihin on vaadittu vapaaoppilaspaiikkoja vähävaraisille. Tämähkö on sitä vapaaoppilas-ajatusta?” hän kysyy.

Bensan hinta nousee jyrkästi. Se maksaa nyt Rovaniemellä 1,44 euroa. Bensalaskun summa lähenee uhkaavasti ruokalaskua.

PIHALLA ON YLLÄTYS: Anu on ostanut auton, vuoden 2000 Renault Kangoon, jossa on tilaa pyörätuolille. 5 300 euroa. Hän on myynyt vanhan Tempiran tuhannella eurolla.

Anu oli sanonut saavansa puolet hinnasta avustuksesta. Se sopi autokauppiaille. Anullahan ei ollut luottoa.

”Lähetellään sitten laskuja”, oli kauppias sanonut mutkattomasti.

Nyt jännitetään sitten sitäkin. Sossun hyväksyntä tulisi kohta. Ja loppu järjestetty jotenkin, Anu uskoo.

Tuomas aikoo myydä oman autonsa. Kyllä siitä ainakin 600 euroa pitäisi saada.

RUOKA KALLISTUU kovaa vauhtia pitkin kevättä. Se lähti liikkeelle viljan hinnan jyrkästä noususta maailmalla. Vaurastuvat aasialaiset siirtyvät liharuokaan, ja sen kasvattamiseen tarvitaan viljaa. Viljasta tehdään myös biopolttoainetta.

Anun perheellä on Reissumiestä säkillinen ja pakastin täynnä, sillä hyvä haltia on saanut järjestetyksi marketista viimeisen myyntipäivän leipää, maitoa ja jogurttia.

Stakesin ylivoimainen **Matti Heikkilä** kirjoittaa huhtikuussa Helsingin Sanomiin kiinnostavan mielipidekirjoituksen hyvistä ja huonoista köyhyyssuutisista.

Hän kertoo Stakesin laajasta raportista, jonka mukaan suomalaisen terveys ja hyvinvointi ovat parantuneet kaikissa väestöryhmissä, kaikkein köyhimmissäkin – mutta erot ryhmien välillä ovat kasvaneet. Pienten lasten yksinhuoltajat, vammaiset lapset ja vajaakuntoiset ovat joutuneet – suhteellisesti – huonompaan asemaan.

Pihalla odottaa yllätys: Anu on ostanut auton, Renault Kangoon vuosimallia 2000.

Mutta koska suuntaus on ollut parempaan, on suomalaisten usko tulevaisuuteen vahva. Vähän niin kuin Anun perheessä nyt.

Kumpi on mediassa uutinen, pohtii Heikkilä. Televisiossa ja radiossa viestin negatiivinen osa, lehdissä tasapuolisemmin, kirjoittaa Heikkilä. Pitkän tutkijankokemuksensa pohjalta hän uskaltaa sanoa, että huono uutinen menee aina paremmin lävitse.

Kirjoitus jää yhdeksi Heikkilän viimeisistä: kesällä hän kuolee.

ON KESÄKUU 2008 Oulussa. Koivurivit ovat tuoreenvihreässä lehdessä, ja sellu lemua rauhoittavasti: se on tuotannon, toimeentulon tuoksu.

Meri-Toppilassa on Sellu-, Paalu-, Sihti- ja Sulfiittikatu. Ne ovat muistoja ajasta, jolloin suomalaisten hyvinvointi perustui niin kouriintuntuvaan työhön kuin sellunkeittoon.

Oulu on lupaus paremmasta. Asunto kylpee auringossa, seinät hohtavat valkoisuuttaan. Kämppä on loistokunnossa, sitä ei juuri tarvinnut edes siivota.

Tosin Tuomas sai parkkisakon heti tervetuliaisiksi. Hän aikoo valittaa siitä.

Muutto käy juoheasti, tavarat on pakattu hyvin. Rock-henkinen muuttokuski purkaa kuorman ripeästi. Tavarat kannetaan sisään, ja iso huoneisto täyttyy niistä nopeasti, niin että taas on vaikea liikkua.

Anu on nääntynyt. Hänellä on kurkku kipeänä ja ääni melkein mennyt. Tavaroissa oli pölyä. Paljon lastulevyä ja mustia jätösäkkejä, niin kuin muutoslauleksella on. Kulunutta kamaa: vanha pirttikalusto näyttää nuhriselta hohtavan valkeiden seinien keskellä.

Mutta asunnossa on kaksoisjääkaappi, pakastin, kaksi vessaa. Suomalaista kunnallista vuokra-asumista parhaimmillaan. Rappua ollaan parhaillaan suursiivoamassa.

Postiluukuissa näkyvät vieraskielisiä nimiä, rapussa tulee vastaan noria ihmisiä koirineen. Ulkona on romaneja, joiden lommoinen Mersu on pysäköity sääntöjenvastaisesti pihalle, mikä sapettaa Tuomasta.

Mutta nyt aurinko paistaa. Uusi elämä alkaisi täällä.

ANU KERTO masentavan uutisen 16-vuotiaasta Kaisasta: magneettikuvauksessa on selässä havaittu välilevyn pullistuma. Se saattaa estää hakemisen talonrakennuslinjalle. Vaikka todistuskin oli niin hyvä, keskiarvo 8,2, ja tyttö on ollut innostunut linjasta, jopa niin paljon, ettei ole voinut kuvitella sille vaihtoehtoja.

Ja miten käy jalkapallon?

Anua surettaa. Juuri kun Kaisan tulevaisuus näytti niin hyvältä.

HARRI HOLKERI herätti aikoinaan raivoa neuvoessaan köyhiä syömään silakkaa, kun se on edullista.

Holkeri oli yhtä aikaa oikeassa ja väärässä. Silakkalinja on kyllä mahdollinen, ja aina voi keittää puuroja, haudutella riittoisia uuniruokia, kerätä sienia, mutta sellainen vaatii tarmoa ja aloitekykyä. Ohje voi olla hyvä terveelle, mutta sairasta ja masentunutta se ärsyttää. Ja kun silmäläsit menevät rikki, menee tiukka budjetti kumminkin nurin.

Ennen köyhällä ei ollut tavaraa, mutta nykyisin tavara on melkein →

Tuomas,
Elias, Riikka
ja Anu
aloittavat
uutta
elämää
Oulussa.

ilmaista. Ylimielinen sanonta väittää, että köyhän ei kannata ostaa halpaa. Mutta asia on juuri päinvastoin: köyhän ei kannata ostaa kallista. Hänellä ei yksinkertaisesti ole siihen varaa.

Halpamaissa tuotteita roinaa saa pikkurahalla, mutta se hajoaa helposti, korjaaminen on kallista tai ei alkuunkaan kannata. Kun tietokone hajoaa, menee hetkessä se, minkä puurokuurilla säästää. Menojen vaihtelu on jyrkkää. Tavalliset ihmiset joustavat luottokorteillaan, köyhät eivät edes saa sellaista.

Köyhän on ajateltava koko ajan rahaa. Rikkaan ei tarvitse. Köyhyys on stressiä, miinakentässä kävelyä. Anu laskee yöt ja päivät menoja, tukia, päivämääriä.

Tilannetta sentään parantaa se, että perheessä ei juopotella.

Bensa maksaa 1,53.

RIIKKA KÄY RATSASTUSTERAPIASSA. Oulussa hän saa kaupungilta kaksitoista yhdensuuntaista taksikytyä kuukaudessa, koulukyytien lisäksi. Rovaniemellä taksia ei saanut. Oman auton käyttö vähenee selvästi, ja Anulla käväisee jo mielessä Renault Kangoon myyminen.

Perheen tietokone on lahjoitus Riikan vammaiskoulutuksen tukiyhdistykseltä. Sen avulla Riikka on yhteydessä kavereihinsa. Nykynuori ilman tietokonetta putoaisi kaiken ulkopuolelle, varsinkin huonosti liikkuva.

Kesällä Riikka oli Lahdessa 14 vuorokautta vammaisten lasten ratsastusterapialeirillä. Kela maksoi kurssin ja matkat. Ensinnä näytti, että hän ei pääsisi, sillä hän oli jo kerran ollut sellaisella, mutta sitten paikka järjestyi.

Perheen nettotulot ovat 3020 euroa kuukaudessa. Hetkinen. Se kuulostaa aika paljolta.

PERHE ON MUUTTOONSA TYYTYVÄINEN. Talo on rauhallinen, varsinkin sen jälkeen kun naapurirapun häirikkö sai hääddön. Hän huudatti musiikkia kaiket yöt ja heitti pihalle astiat, tietokoneen ja digisovittimen. Toki poliisi joskus käy.

Mutta vuokranantaja on pannut talon hyvään kuntoon: käytävät on vahattu, ikkunat pesty, kylttejä uusittu, pyörävarasto siivottu.

Anulla ei ole nuhaa.

”Ei sen jälkeen kun muutin pois.”

Kesällä hän pääsi käymään kahdesti äitinsä luona Viialassa, kun hän vei ja haki Riikan Lahteen leirille. Viialan kirpputorilta Anu löysi ison muovikassillisen verran juhlaaatteita: pari jakkua, monta leninkiä, hameen. Yhteensä 17 euroa.

”Onhan tässä tulossa Riikan rippijuhlat”, Anu kaavailee. ”Sitten on Kaisan juhlat noin neljän vuoden päästä.”

Lisäksi kirpparilta löytyi kamerakännykkä Nokia 6600, vain 8 euroa.

Kesän kohokohta oli tuettu kylpyläloma Kuusamossa: viisi vuorokautta ja 300 euroa koko porukka. Siihen on mahdollisuus joka toinen vuosi, ja koko perhe odottaa sitä kovasti.

Kaisankin haave toteutui. Kauniina kesäpäivänä Anu sai yllättäen soiton Helsingistä, Pihlajasaaren rannasta. Kaisan kaverin äiti oli sponsoroinut tytöille yöjunan makuupaikat ja hotellimajoituksen. Kaisa oli soittanut ainoana hellepäivänä uimarannalta ja puhkunut, kuinka ihanaa oli olla siellä.

”Olin oikein tyytyväinen Kaisan puolesta.”

Kaisa pääsi talonrakennuslinjalle, kuten oli haaveillut, ainoana tyttönä, eikä selkä ole toistaiseksi haitannut. Hän on päättänyt selviytyä siellä.

Tuomaksen piti päästä työllisyyskurssille, mutta se ei nyt onnistunutkaan.

”Eiköhän jotakin löydy, mutta ei juuri heti”, hän sanoo luottavaisesti.

ANU NÄYTTÄÄ sosiaalitoimiston laskelmaa perheen nettotuloista kuukaudessa.

Anun työkyvyttömyyseläke 597 e.

Lapsilisät 341 e.

Elatustuki 389 e.

Omaishoidon tuki 278 e.

Riikan vammaistuki 370 e.

Tuomaksen työmarkkinatuki 532 e.

Asumistukea perhe saa tällä hetkellä 513 euroa, kun vuokra on vesimaksuineen 755 euroa.

Paljonkos siitä tulee yhteensä? 3020 euroa kuussa, netto.

Hetkinen. Sehän on ainakin yhtä paljon kuin kahden työssäkävyn mutta pienipalkkaisen käteen jäävä ansio.

Ketkä kaikki tässä oikein ovat köyhiä?

EU:n määritelmän mukaan köyhiä ovat Suomessa karkeasti laskien

Ratsastus kuulostaa ylelliseltä, mutta sitä suositellaan Riikalle, koska hänellä on lihaskireyksiä lonkissa ja reississä ja ratsastus on hyväksi myös tasapaino- ja hahmotusongelmissa.

Pyörätuolista hevosen selkään nostettu lapsi pääsee myös vaihtamaan hetkeksi näkökulmaa ja voi nauttia suuren eläimen voimasta.

Ja ennen kaikkea ratsastus on kivaa. Riikka on tietenkin hevoshullu, ja leirille varattu 30 euron taskuraha menikin hevosaiheiseen huppariin, jonka hän päätti ostaa ratsastustarvikekaupasta. Se onkin sitten erityisen rakas.

Riikka on saanut koulusta jo kavereita. Hän haluaisi, että samalla luokalla oleva Tomi pääsisi joskus kylään heille, mutta Tomilla on sähköpyörätuoli.

Tuomas mittaillee oviaukkoja: ei mahdu Riikan huoneeseen.

—>

ne, joiden nettotulot jäävät alle tuhannen euron kuussa. Jos kyseessä on pariskunta, raja nousee 1 500 euroon. Alle 14-vuotiaat lapset nostavat rajaa 300 eurolla ja 14 vuotta täyttäneet 500:lla.

Näin laskien Anun viisihenkisen perheen köyhyysraja olisi 2 600 eurossa. Mutta EU:n köyhyysnormiperheessä ei ole hoidettavana vammaista lasta, joten siitä ei ole mittariksi tähän tapaukseen.

Rahassa mitattuna Anulle jaetut kortit eivät kuitenkaan ole aivan surkeita – ei mikään hanttikäsi vaan ehkä vitospari. Suomessa on sellainen sosiaaliturva.

Mutta et silti vaihtaisi osia heidän kanssaan.

ON ILTAPÄIVÄ JO. Anu ja Tuomas miettivät, mitä söisivät.

”Jääkaapissa on vain valo.”

Tonnikalaa olisi paljon, mutta Anu on sille allerginen.

Tuomas sanoo, että viime aikoina on syöty paljon sikanautaa ja makaronia.

Tuomaksella ei ole nälkä.

”Kun ei tee mitään.”

Hän ei ole syönyt aamulla puuroa, ei söisi sitä apumallakaan.

Juodaan kahvia, syödään leipää. Anu löytää kinkkusäilykkeen.

Ruokaan menee 250–300 euroa kuukaudessa. Anu on oppinut, että maanantaisin kannattaa käydä Raksilassa Citymarketissa ja Prismassa: silloin hän tulee kotiin kassit täynnä ruokaa, jossa on punainen –50%-tarra.

”Löytyi kunnan makkarakin: HK bleutä”

”Lidlin tarjouslehdet luetaan tarkkaan.”

Antellin leipomosta saa oikein hyvää epäkuranttia tavaraa. Pakastin on täynnä vähän väärän kokoisia tai liikaa paistuneita. Maanantaisin on Oulussa leipäjono.

”Ei ole vielä käyty. Se pitää käydä tsekkaamassa.”

Anu kertoo ylpeänä, että Kaisasta on tullut Rovaniemellä yhtä pihä. Tyttö kertoi eilen löytäneensä Rovaniemeltä juustoa alle eurolla. On vertaillut eri kaupoissa tomaattimurskan hintoja.

MUTTA PERIYTYKÖ Anun köyhyys lapsille? Hän itse on toisen polven köyhä.

”Sillä minä näitä harrastuksia lapsille olen yrittänyt”, hän sanoo.

Anu lukee paljon. Hänen idolinsa on Kalle Päätalon sinnikäs ja pahansuinen äiti Riitu, joka piti perheen pystyssä, kun isä sairastui henkisesti. Riituahan Anu vähän muistuttaakin rustaillessaan anomyksia ja valituksia, taistelllessaan lastensa puolesta.

Anun elämä suistui vaikeuksiin vuosituhatlupulla, kun Kaisa oli kuuden vanha, Riikka kolmen ja Elias syntyi. Vauva valvotti, sillä oli paha korvatulehduskierre, ei saanut nukkua. Anu itsekin sairastui ja masentui, yritti käydä pukuompelukurssia, mies sairastui. Voimat loppuivat.

ROVANIEMELLÄ KAISA on aloittanut opintonsa. Selkä on vähän vihoitellut, mutta tyttö vaikuttaa innostuneelta. Eikä se magneetikuvauksessa näkynyt vika ollutkaan välievyn pullistuma vaan nikaman rasitusmurtuma, ja sellainen paranee.

On kokeiltu jo rakennushommiakin. Ensimmäiseksi koulussa piti siirtää roskakatos.

”Sitten me oikaistiin se ja rakennettiin siihen lattia.”

Jalkapallossa RoPS sijoittui Kaisan sarjassa kolmanneksi. Hän on ollut hyvä maalivahti.

Maalivahdin pitää olla ronski ja rohkea. Hänen pitää myös ottaa vastuuta. Kaisa on alusta asti halunnut olla juuri maalivahti. ■

*Uusi asunto
Oulussa
on tilava ja
valoisa, ja
siinä on iso
parveke.*

